

De sidste Herrer af Gervansborg

~~~~~

Den gamle Prins Gervan af Gervansborg¹ lå for døden. Han hørte til en sidelinie af den regerende fyrstefamilie i hans fædreland og havde levet et stille ubemærket liv på sit herresæde, der i gamle dage havde været en befæstet ridderborg, men nu var en yndig fredelig villa i italiensk stil på hans lille gods Gervansborg, som med sine skove, kornmarker og indsøer dannede ligesom en stor frugtbar have på det såkaldte slot. Den gamle prins havde været hæderlig bekendt som en lærd og retsindig herre, der kun bekymrede sig om videnskaberne og aldeles ingen ærgerrighed besad. Han havde i sin ungdom giftet sig af tilbøjelighed, men noget under sin stand, og havde aldrig ladet sig se ved hoffet. Først i hans fremrykkede alder havde hans almindelig elskede gemalinde med tabet af sit liv født ham hans eneste søn og arving, Prins Emil, på hvis opdragelse han havde anvendt den største omhu. Den gamle herre havde et særdeles ædelt, men tungsindigt ansigt, og der var i hans væsen og adfærd noget hemmelighedsfuldt, som vakte særegen deltagelse. Fremmede lærde og videnskabsmænd, der altid fandt venlig modtagelse hos ham, kunne ikke noksom prise hans gæstmildhed og elskværdige personlighed, medens de meget skånsomt bedømte hans sære forkærlighed til en forsvunden tids mystik og hans tilbøjelighed til astrologiske og alkymistiske drømmerier. Han havde også med iver studeret alle skrifter om den animalske magnetisme såvel som i den sidste tid fysiognomik² og frenologi³. På hans arbejdsbord stod en himmelglobus ved

---

¹ Allusion til Augustenborg; fortællingen er en fri omskrivning af augustenborgernes historie

² Læren om at menneskets sjælelige beskaffenhed baserer sig dets udseende

³ Læren om at bedømme et menneskes karakteregenskaber ud fra kraniets form. Frenologien er grundlagt af den tyske læge Franz Joseph Gall (1758-1828). I vore dage opfattes denne lære som forældet. (Ingemann var i øvrigt til forelæsning hos Gall i Paris juli 1818). Se også foregående note

siden af et krucifix og et dødningehoved af gips, betegnet med tal efter det Gallske hjernelæresystem¹. Hvis nogen ville have sammenlignet hans høje, noget skaldede isse og hans stærkt fremstående tindinger med dette hoved, ville man have fundet de med nr. 13, 14, 16 og 18 betegnede organer i høj grad udviklede hos ham, og frenologen ville have glædet sig ved i denne mands bekendte karakter at finde sine videnskabelige gisninger bekræftet, som heri ville se tegn på godmodighed, velvilje, en stærk samvittighedsfølelse og en dyb ærbødighedsfølelse (eller en streng moralsk og religiøs åndsretning) i forbindelse med en særegen lyst til vidunderlige, hvorimod den nøjeseende frenolog af hans noget tilbagetrædende pande måske ville tillægge ham en fuldkommen mangel på den såkaldte causalitet eller metafysisk dybsind. Imidlertid savnedes der intet vigtigt filosofisk værk i hans bogsamling. Ingen af hans bøger var sirligere indbundne; men de syntes rigtignok de mest skånede. Nogle anså Prins Gervan for en hemmelig katolik, fordi han aldrig deltog i den offentlige protestantiske gudstjeneste, men holdt sig en huskapellan, der både var hans skriftefader og privatsekretær og som man påstod var uddannet på et jesuiterkollegium, uagtet han udgav sig for reformert.

Prinsen var omgivet af lægerne. Han havde forlangt alle andre bortfjernede, for at være ene med sin skriftefader. I et sideværelse ventede hans fjortenårige søn på faderens velsignelse og sidste vilje.

På et lille bord ved kaminen stod en sølvkalk, med en lille sølvdisk over, og ved siden deraf en forgyldt krukke, lig dem, hvori den katolske gejstlige bringer den sidste olie til de døende. Den gamle, ligblege herre sad halvt oprejst i sengen, med et stort beskrevet foliohæfte for sig, medens skriftefaderen stod ved hans side, med en dyppet pen i hånden, og betragtede ham med et forskende blik. Det var en høj, mager mand på nogle og tredive år med et besynderligt ubevægeligt ansigt og et roligt, næsten konstant smil.

”Gives der intet andet middel?” – spurgte den døende med svag stemme og uroligt blik.

”Intet, nådigste herre!” – svarede skriftefaderen. – ”Enten må Deres Højhed for evig tid opgive håbet om mulig anerkendelse af sidelinens tronarveret – eller nu ved et eneste pennestrøg tilintetgøre enhver moralsk uvished om, hvad der jo var Deres som Deres højsalige herre faders faste og inderligste overbevisning”.

---

¹ Se foregående note

”Men om nu både min fader og jeg havde levet i en drøm? – hvis den ret, der syntes os klar som dagen, dog var bevislig og åbenbar uret?”

”Så var det ikke første gang i verden, at den højeste ret eller uret beroede på et eneste ord – et eneste pennestrøg. Det er sidste gang i verden et sådant ord og pennestrøg i denne vigtige sag kan gøre udslaget. Sig: Ja! i Deres nu retfærdiggjorte sjæl, ædle herre! til hvad De altid har troet! Var denne sag også mørk som natten i århundreder, den må kunne blive ren og klar som solen for alle kommende tider. Dertil behøves kun det højt hædrede navn Gervan af Gervansborg herunder. Skriv, herre! Deres ædle søn vil da ikke kunne møde nogen lammende tvivl i sin sjæl om sandheden og retfærdigheden i sin familieret. Først med en sådan fast moralsk overbevisning kan han med kraft og lykke modvirke alle de vantro historikere og diplomater med et uudsletteligt testimonium pectoris & cinceræ conscientiæ i sin bevidsthed”.

”Læs – læs mig hele dokumentet, så jeg klart kan vide, hvad jeg bevidner i min sidste time!” – sagde prinsen med bævende stemme og skød det store papirshæfte fra sig.

”Dertil bliver der ikke tid, høje herre!” – svarede skriftefaderen med rolig bestemthed og så på sit lommeur – ”efter lægernes erklæring er der nu kun ti minutter tilbage – og tre timer behøvedes i det mindste, men” – vedblev han hastigere og med lavere stemme – ”Deres Højhed kan underskrive roligt, på tro og love! Her står intet ord, uden hvad jeg har hørt af Deres Højheds egen mund i Deres sundeste og klareste åndstilstand og hvad der selv må findes et juridisk bevis for i det fyrstelige geheime-arkiv. Jeg påtager mig ethvert muligt ansvar både her og hisset. Hvad Deres Højheds hånd i denne stund underskriver, er i samme øjeblik den mest utvivlsomme sandhed for Deres mægtigste og klogeste venner i verden – så sandt hjælpe mig St. Ignatius¹ og alle hellige!”.

”Vel! Sæt pennen i min hånd! – på tro og love! på eders tilsagn og ed, ærværdige Guds tjener!” – sagde prinsen med næppe hørlig stemme og greb pennen med skælvende hånd. – Hans navn stod efter nogen anstrengelse kendeligt, men med vaklende træk på papiret. Der fór i det samme som en sort skygge over hans blege ansigt og han sank med et suk tilbage i dynerne. I det øjeblik, han havde fået pennen mellem de rystende fingre og skrev sit navn, havde skriftefaderen pludselig åbnet døren – Prins Emil var trådt ind og havde kastet sig på knæ ved faderens leje. Huskapellanen tog nu hastig dokumentet fra sengen tillige med pennen, som var faldet den døende af

---

¹ Sankt Ignatius af Loyola (1491-1556)

hånden. Ved lyden af sønnens hulkende stemme åbnede faderen endnu en gang sine øjne, dog med et forfærdeligt blik – ”Mit navn” – stammede han med lallende tunge; han stirrede mod dokumentet i skriftefaderens hånd – han løftede den ene hånd med krampagtig heftighed – han ville råbe, som det synes, men stemmen var borte – de vildt stirrende øjne var som overtrukne med en hornhinde; hans hånd faldt ned på sønnens hoved – den var iskold og gled tungt ned over sønnens våde kind på sengetæppet. Der hørtes et dybt suk – og prins Gervan af Gervansborg var ikke mere i denne verden.

”Hans dyrebare liv er henfaret” – sagde skriftefaderen og lukkede hastig hans brystne, grueligt stirrende øjne – ”knæl kun ved hans dødsleje, ædle unge herre! men vær fattet! Deres Højhed er nu af den døendes hånd velsignet og indviet til retmæssig regerende fyrste; men det er endnu en lige så farlig, som dyb hemmelighed for Verden. Læg Deres sønlige hånd på hans lig, medens jeg foresiger Dem den ed, som han i sin sidste stund bød mig forelægge Dem!”.

Den knælende søn græd; han lagde sin hånd på faderens bryst, medens han ordret gentog, hvad skriftefaderen fremsagde: ”Jeg lover og sværger dig, forevige fader, ved dit hellige minde, ved min sjæls evige salighed, at jeg med tanke, ord og handling, selv med ære, gods og liv, hvis det udfordres, selv med opofrelse af al anden sandhed og ret, vil hævde og gennemføre hvad du med din sanddru hånd med din sidste time har bevidnet for Gud og Verden, som den højeste sandhed og den ubrødeligste ret. Hvis jeg nogensinde bryder denne ed, vil jeg være fordømt og give min udødelige sjæl fordærvsens magter i vold!”.

Den unge prins faldt i afmagt, da han havde udtalt det sidste ord. Læger og betjente trådte nu ind. Liget blev undersøgt, og den afmægtige unge prins bragt ud af det dunkle døds-kammer. Huskapellanen bortfjernede sig med et triumferende blik og det vigtige dokument i sin hånd. ”Nu skal det lykkes!” – mumlede han. – ”Hvad der sker – kun det er sandhed og ret! – For en eneste sjæl køber jeg magt over millioner!”.

~~~~~

Prins Emil af Gervansborg havde fulgt sin faders lig til det gamle familiekapel. I hans store, brune øjne havde man set en voldsomt

tilbagetrængt tåre; men i hans miner og adfærd havde man bemærket en fasthed, der var usædvanlig for hans alder. Den afdøde faders huskapellan og privatsekretær, Dr. Ignats, til hvem sønnens hele åndelige udvikling indtil hans én og tyvende år var betroet, havde den dag opfordret ham til at give et bevis på sjælsstyrke og viljefasthed, ved ikke at lade følelsen få magt over ham og tvinge ham til blødagtig gråd. Faderens bisættelse var netop berammet til den afdødes fødselsdag, der indtraf fjorten dage efter dødsfaldet. Denne dag havde altid tilforn været en glædesdag for den unge prins. Ved modsætningen skulle sorgen skærpes, og ved at tilbagetrænge enhver heftig ytring deraf, skulle det unge sind øves i selvbeherskelse. Prins Emil udholdt prøven; men fra den dag af kom der aldrig nogen tåre i hans øjne. Det barnlige udtryk i hans ansigt var forsvundet på hans faders dødsdag. Da han hin dag vågnede af sin afmagt, syntes han på ti minutter at være blevet ti år ældre. Man har et portræt af prins Emil fra dette hans fjortende livsår. Han er afbildet knælende, med den højre hånd hvilende på et sammenfoldet dokument, og den venstre hånd udstrakt og forsvindende ved rammen. Efter en af faderens besynderlige ideer med hensyn til den formentlige legemsfornyelse hvert syvende år og det nye afsnit i den hele menneskelige udviklingsgang, han dermed satte i forbindelse – skulle sønnen hvert syvende år afmales og i en stilling, der betegnede et hovedmoment i det sidste syvår af hans liv. Efter Dr. Ignats' opgivelse til kunstneren var denne stilling valgt. Den hånd, der strækker sig ud af stykket, uden at man ser hvorhen, var den, han ved faderens dødsleje havde lagt på ligets bryst, medens han udsagde eden.

For prins Emil selv var den blotte antydelse af den ham velkendte armbevægelse endnu mere virksom, end om maleriet tillige havde fremstillet dødsengen med faderens lig. Han kunne siden aldrig kaste et blik på hint portræt, uden at fantasien endnu stærkere måtte fremkalde den døde faders åsyn for ham, end nogen kunstners pensel havde været i stand til.

Prins Emil skal have forladt Gervansborg straks efter faderens jordefærd og i syv år opholdt sig med sin lærer ved fremmede gymnasier. I hans én og tyvende år traf mange af hans landsmænd ham i Italien. Han var ledsaget af Dr. Ignats, der var hans eneste kavalier og tillige hans privatsekretær. De var i

Rom i karnevalstiden. På den sidste karnevalsdag, der indtraf på hans faders dødsdag, havde prinsen modtaget breve fra hjemmet og en pakke, der indeholdt en stor, glimrende ordensstjerne fra hans fætter, den regerende fyrste i hans fædreland. Diplomet, der medfulgte, var dateret fra den dag, da prins Emil var indtrådt i myndighedsalderen, der efter den fyrstelige familielov var det én og tyvende år. Prinsen havde med et bittert smil kastet diplom og dekoration hen på sit bord.

På denne karnevalsdag var der foranstaltet et maskeoptog af hans landsmænd, hvori han, uden at erindre hvilken dag det blev, havde lovet at overtage en lystig pulcinelle-rolle¹. Til samme dags aften havde han modtaget indbydelse til en stor fest hos en af kardinalerne. – Han stod i en sort civildragt i sit hotel, da Dr. Ignats trådte ind i en spansk ridderlig maskeradedragt med en rulle papirer under armen.

”Send afbud, doktor!” – sagde prinsen og pegede på en italiensk kalender, der lå på hans arbejdsbord, – ”på denne dag kan jeg hverken være gøgler eller hofmand”.

”Tør jeg spørge om grunden? min prins!” – spurgte Ignats med sit fine stående smil i det ubevægelige ansigt. – ”Jeg mente, min nådige herre var for meget diplomat til, at almanakken skulle være herre over Deres sind og vilje. At De med dyb alvor erindrer denne dags betydning, er i sin orden!” – vedblev han. – ”Med alvor kan den også blive fejret, ved et mandigt skridt fremad mod det store mål. Læs, min prins!” – tilføjede han og fremlagde på hans arbejdsbord tolv beskrevne blade med forskellig håndskrift. – ”Hvad jeg her i forskellig form kun har udskrevet af Deres ophøjede ånd og skarpsindige tanke, må under forskellige mærker udbredes i de mest læste europæiske tidsskrifter – ethvert inserat² må ledsages af dette brev til vedkommende redaktører. For optagelsen af disse og en fortsat række opsatser i samme ånd, tilsikres redaktørerne – under ubrødeligt tavshedsløfte – et betydeligt årligt honorar. Denne udgift lader sig vel ikke udrede af Deres nærværende smalle indkomster, men jeg har sørget for et sikkert forskud – på fremtiden”.

Prinsen studsede; men Dr. Ignats vedblev: ”Deres ophøjede fader søgte fremtidslykken i stjernerne og dens gyldne løftestang i alkymiens mysterier – i sin sidste time fandt han begge dele i sin egen bevidsthed – ved et eneste pennestrøg blev den kostbare sandhedssperle Deres arv. De har den

¹ Figur i Commedia dell’arte (Italien), hvis mest karakteristiske træk er en markant krum næse og en hvid klædning. Hans traditionelle temperament er at være ond og udspekuleret, men foregiver at være for dum til at vide hvad der foregår ved at være lystig

² Bekendtgørelse eller kortfattet artikel

dødes anvisning på en stor og rig fremtid, betænk Dem ikke på noget midlertidigt offer!”.

Prinsen læste tavs de fremlagte papirer, medens Dr. Ignats satte sig rolig hen i en krog og syntes at fordybe sig i en bog, men holdt skjult øje med enhver af sin herres miner og bevægelser under læsningen.

I de sidste syv år havde prins Emil udviklet sine ualmindelige evner og sin ejendommelige natur i en flersidig retning: Han var kun alvorlig statsmand i sit lønkammer – men student, skønånd og kunstelsker blandt den dannede ungdom. – Han kunne spille den fine hofmand i en diplomatisk kreds og med det overgivneste lune deltage i en farce blandt lystige unge herrer. Han kunne holde glimrende taler over frihed og lighed i et tysk ”burschenschaft¹,” skønt kun med en overdrivelse, der gerne spillede på grænsen af entusiasme og ironi – men med lige så megen tilsyneladende varme kunde han blandt fornemme dagdrivere sværme for danserinder og operaheltinder, for baller og jagtpartier, for hunde og heste. I sit levned var han imidlertid strengt afholdende og undskyldte sig for enhver ophidsende nydelse med – sit helbred. Hans ansigtsfarve var noget bleg, og der var en pirrelighed i hans nervesystem, der ofte røbede sig i opfarende heftighed og en urolig vekslende mellem mørk alvor og overstadig lystighed. På hans bord lå det bind af Machiavellis værker², der indeholder hans berygtede, men, som man siden har ment, ironiske råd til despoterne i hans *Principe*; de mange fremstikkende mærker i bogen viste, at den var læst; men den var skjult af noder og belletristiske skrifter. Goethes *Faust* lå opslået, og flere fantastiske tegninger dertil lå ved siden af. På væggen hang der nogle malerier og skitser af nyere kunstnere. Det mest udførte forestillede den scene, hvori *Faust* forskriver sig til *Mephistopheles*³. Det var et genialt værk af en nyere kunstner; prinsen havde selv tjent som forbillede til den unge, særdeles ædelt fremstillede *Faust*, medens Dr. Ignats’ ansigt umiskendeligt havde foresvævet kunstneren under udførelsen af hans *Mephistopheles*.

Under læsningen af de meddelte papirer vekslede ofte minerne i prinsens ansigt; snart nikkede han kæk og stolt – snart kom der en dyb rynke til syne mellem hans mørke øjenbryn, og han syntes at bekæmpe en indre uro, idet han trak vejret dybt og tungt.

¹ Studenter-kooperation

² Niccolò Machiavelli (1469-1527), italiensk forfatter. Der sigtes til hovedværket *Il Principe* (på dansk *Fyrsten*), en vejledning i statsmandskunst

³ ☞: Mephisto; en fra ældre folkesagn hentet benævnelse på djævelen, hvilken Johann Wolfgang Goethe (1749-1832) gjorde bekendt i skuespillet *Faust*

”Ypperligt fremstillet!” – sagde han endelig og rejste sig – ”som skrevet ud af mit inderste i hovedsagen! – en fin dialektik, som jeg beundrer! – form og udtryk mesterligt varieret! – det må kunne tillægges tolv forskellige, næsten lige grundige diplomater: – Trods alle underordnede afvigelser i det enkelte – trods den tilsyneladende polemik, mødes dog alle i det afgørende hovedpunkt. – Det må blive af en mageløs virkning, doktor! – men – jeg skal ikke nægte det – der er noget i mig, som oprører sig derimod, som ydmyger mig, trods den stolteste følelse af min ret: – Måden, doktor! – Metoden synes mig hverken hæderlig eller retfærdig – jeg ville kalde den falsk – underfundig, – næsten dæmonisk – hvis ikke sagen selv var mig ren og hellig. – Er ikke den simple sandhed her understøttet af en række spidsfindigheder og ubevislige påstande – for ikke at sige usandheder?”

”Naturligvis, Deres Højhed! den simple, nøgne sandhed behøver altid et kostume. – Det reneste og helligste kan jo kun fremtræde under endelige og mangelfulde former. – Elektricitetens grundlove gælder for alle naturer: – Den positive guddom kan aldrig undvære den negative i tilværelsens sfære. – Uden løgn var der jo ingen sandhed anskuelig i verden. – Er det ikke netop herligheden selv ved det dæmoniske, at det som folie¹ må tjene til at forherlige det guddommelige? – Er ikke selv filosofien kommen til nødvendigheden af den evige mørke urgrund for al skøn guddommelig tilværelse? – Dog her står vi ikke på et metafysisk standpunkt, høje herre! men på et aldeles reelt borgerligt og statsvidenskabeligt. Vi måtte meget slet have studeret vor store miskendte Machiavelli, hvis vi på dette tilfælde ville anvende den forslidte, indskrænkede hængehovedmoral”.

”Men det dokument, der fornemmelig sigtes til,” – spurgte prinsen, ”kan det virkelig uden svig modtage en sådan fortolkning? – findes det ordret, som det anføres, i det fyrstelige geheim-arkiv?”

”Jeg har selv haft originalen i mit væрге,” – svarede Dr. Ignats med et bestemt blik; – ”således som det nu ligger i geheime-arkivet, stemmer det ord for ord med min afskrift. Hvad dets fortolkning angår, så kan den aldrig være tvivlsom, hvor den, som hos Dem, min prins! fuldkommen stemmer med den reneste moralske overbevisning.”

Ved disse Ignats’ ord opløftede prinsen sit hoved med et stolt sejrherreblik. ”Nu vel!” – sagde han, – ”så er min sag jo allerede vunden – så er min ret jo uimodsigelig bevist for Europas moralske domstol. Hvortil da disse omsvøb? – hvortil alle disse hemmelige og lidet hæderlige omveje? –

¹ Forskønnende baggrund

hvortil de uværdige bestiktelser og hele systemet af list og selv af løgn, for at få sandheden erkendt?”.

”Min nådige prins!” – svarede Dr. Ignats og bukkede dybt med et tilbagetrængt smil, – ”jeg beundrer Deres karakters højhed og renhed og den åbne, djærve natur, der vægrer sig ved at følge snogens lønlige og bugtede gang, hvor den lige sandhedens og retfærdighedens vej synes den nærmeste og hæderligste; dog – tilgiv mig! – Deres verdensanskuelse står endnu ved grænsen af den tabte uskyldigheds paradys og lukker øjet for den ufuldkomne verden, vi syndige mennesker nu én gang er henvist til. Kun hvad der erkendes og hævdes af den afgørende magt, er i staternes forhold sandhed og ret. Uret vil ingen have ord for at billige – for så vidt æres altid sandhed og ret. Hvad der skal gælde, må være stemplet, som det rette – og – hvor stemplet mangler, må det skaffes til veje. Vult decipi mundus¹. Den, der ikke, for sandhedens og rettens skyld, vil skuffe den tåbelige verden, må finde sig i at bedrages allermest og opgive hvad han vil dø på, som det eneste rette”.

”Fordømt!” – udbrød prinsen og stampede. – ”Nu vel da, lad det ske! De udfærdiger de lumpne tribut-traktater² med den offentlige menings organer! De køber mig den fornødne opinion for sagen til enhver pris! – dog uden at jeg kompromitteres! – Når opinionen for min ret har sejret, vil jeg først fremtræde – og da lægger jeg min ære, mit sværd og mit liv i vægtskålen, hvis det behøves!”.

”Fortræffeligt, Deres Højhed! det hele maskineri kan gå, når De kun har rørt ved en eneste tråd deri – det er sjælen, som skal sætte det hele i bevægelse – denne sjæl er – så at sige – Deres idé og vilje, min prins! – af denne eneste tråd skal jeg udspinde de millioner tanketråde, der, som et åndeligt spindelvæv skal omsno hele riger og folk og drage de mægtiges sjæle til os – men tråden må de lægge i min hånd! – Deres forskrivning må jeg have – Deres fuldmagt til i denne sag at handle frit på min høje herres vegne! – En sådan primus motor har jeg medbragt – kun et pennestrøg mangler – Deres underskrift!”.

”Giv hid!” – sagde prinsen spændt og heftig, idet han hastig greb den beskrevne seddel, der blev ham rakt. – Han gennemløb dens juridisk stive indhold. ”Lapperier!” – udbrød han og greb en pen – ”jeg væmmes ved de formaliteter; men er det nødvendigt, nuvel! Så tag hvad De kalder sjælen i

¹ ☉: Verden vil bedrages. ”Mundus decipi vult, ergo decipietur” V. v. b., altså bliver den bedraget. Sebastian Brant ”Narreskibet” 1494.

² Hyldesterklæringer

spillet i denne lap – og sæt maskinen i gang!”. Han skrev rask sit navn under den beskrevne seddel og kastede pennen fra sig. –

Ignats gemte hastig papiret. ”Det er straks Corsotid¹, min prins!” – sagde han så ligegyldig og så på sit ur. – ”Jeg melder altså Deres ankomst til de lystige landsmænd?” –

”Nej, De undskylder mig, som sagt!”.

”Umuligt, min prins! – jo alvorligere ting, De tænker på, jo muntrere og letsindigere må De netop synes. Det er den allersimpleste diplomatik af verden. De er ikke ubevogtet her, må De vide. Min sidste artikel i de franske blade har gjort opsigt. Vor gesandt her er årvågen. Ethvert af Deres skridt bliver indberettet. De må være ret overgivet på karnevalet; men i kardinalens festsalon må De møde, som ivrig patriot, i uniform og med den nye smukke stjerne”.

”Ha, nej! Den ulykkesstjerne vil forråde mig; den vil brænde mig på brystet, når jeg tænker på hvad jeg dog skjuler under den”.

”Hvad andet vil De skjule under den, min ædle prins! end begejstring for en ren og hellig sag, der tilfældigvis strider mod en kronet fætters interesse, hvem De endnu må holde gode miner med? – Jo mindre fyrsternes gunst med slige toiletsager betyder i vor tid, jo mere vægt må der lægges derpå blandt spejdere og narre. Alle slige jammerligheder kan få en drillende, skæbneironisk betydning – det indrømmer jeg – dog, det kommer man aldrig bedre ud over, end ved selv at ironisere slig tilfældets ironi. Det har De just et mageløst talent til” –

”Vel, doktor! De skal se mig på Corso, som en blanding af Hamlet² og Brutus³, med narrekappe! De skal se mig i kardinalens salon, som den loyaleste repræsentant for vort hof og en pligtmæssig beundrer af skønheden!”.

Dr. Ignats bukkede med sit sædvanlige smil og forlod stuen. Idet han gik ud af døren, så prinsen hans ansigt i et spejl, og han syntes at se et besynderligt triumferende udtryk deri. Han kastede sig i en stol og faldt i dybe tanker. Med et uroligt blik stirrede han hen for sig. Hans øjne vendte sig ofte mod maleriet på væggen. ”Hvad stod der på hint blad?” – mumlede han – ”en fuldmagt – en simpel forskrivning i pengesager og diplomatiske forretninger – det var jo det hele!”. – Han greb i klokkestrengen. – ”Min vogn! – min pulcinellemaske! – Jeg vil til Corso!”.

¹ ☉: Corso; væddeløb

² Historisk person / skuespil af William Shakespeare (1564-1616), baseret på Saxo Grammaticus' (o.1160-o.1208) *Gesta Danorum* (Danernes Bedrifter)

³ Marcus Junius Brutus (85 f. Kr. - 42 f. Kr.), romersk senator

Hvad der tildrog sig størst opmærksomhed på denne karnevalsdag var et lystigt optog af fremmede kunstnere og unge rejsende lærde, som i overgivent lune havde maskeret sig i en blanding af forskellige tiders kostumer og fremstillede Cæsars¹ drab under det urimeligste galskab af barok fantasi og ironisk spøg. Man så de romerske senatorer drage til Capitolium² med alongeparykker³ og chapeaubas⁴ til deres antikke togaer⁵, ledsaget af middelalder-legendernes dæmonskikkelser, efter malernes afbildninger af den hellige Antonius⁶ fristelse og under musik fra Robert le Diable⁷. Toget anførtes af den italienske maskekomedies Pulcinelle, der spillede Brutus og ved sin overdrevne heroisme⁸ vakte almindelig latter. Han ledsagedes af en jødemaske med langt skæg, der spillede Cassius⁹. Bag ved dem og de øvrige sammensvorne, der til dels var i tyrkisk dragt og alle var kendelige på uhyre store franske kokarder¹⁰, listede sig en høj, mager skikkelse, i spansk ridderdragt og med en lang hanefjer i baretten¹¹, der, som Mephistopheles, hviskede de sammensvorne djævelskab i ørene. En af de lystigste tyske kunstnere, en lille, tyk mand, var maskeret som en nürnberg-spidsborger med en lille lazaron-tobakspibe i munden; han spillede Cæsar – og tog først piben af munden efter at han var gennemboret af 21 papirdolke – for på ét ben at sparke den hvide sukkertop-hue af Pulcinel og udråbe: ”Også du, min søn Brutus!”.

De godmodige romere lo hjertelig af denne platte parodi på et af de mest tragiske optrin i deres egen historie – og i flere dage taltes der med beundring såvel om den tobak-smøgende Cæsar, som om den humoristiske Pulcinelle-Brutus, som man påstod var den ultramontanske prins Æmile.

¹ ☉: Gaius Julius Cæsar (100 f. Kr. - 44 f. Kr.), romersk statsmand, feltherre og fremragende forfatter.

² Roms hovedborg

³ *En slags paryk med lange, nedhængende lokker*, jf. ODS

⁴ Høj *hat*, der kan klappes sammen og bæres under armen; *klaphat*, jf. ODS

⁵ *Kunsthærdigt slynget yderklædning i ét stykke, som bæres i fredstid af den frie mandlige befolkning i den romerske oldtid*, jf. ODS

⁶ Antonius den Hellige (251 - 356) kristen, ægyptisk eneboer

⁷ Opera fra 1831 af den tyske komponist Giacomo Meyerbeer (1791-1864)

⁸ Heroisk optræden; heltemed

⁹ ☉: Dio Cassius (150-235), romersk historieskriver og politiker

¹⁰ På fransk = et ”værdighedstegn” i stof eller farve, oftest på en uniform, som viser et tilhørsforhold til et land, en militærenhed eller en forening.

¹¹ Flad, blød hat

Med ligeså megen lykke havde prins Emil om aftenen på kardinalens fest spillet den fine, artige hofmand og i sin prægtige husar-oberst-uniform, med den glimrende ordensstjerne, hævdet sit hofs og sin nations ære. Den unge, fremmede prins var snart den fejrede helt såvel i salonerne som i kunstnernes og de rejsende landsmænds lystige aftenkredse. Malerne kappedes om at bringe hans mærkelige, højst interessante ansigt på lærredet. På en kunstudstilling i Rom var der i samme år en halv snes portrætter af ham. Et af dem lod han ved sin privatsekretær selv købe og sende til Gervansborg. Det fremstillede ham i hans glimrende husar-uniform. Der var et smil i hans ansigt, der dog ikke kunne skjule det mørke, grublende udtryk, hans åsyn i dette hans én og tyvende år havde fået. I hans store, brune øjne var der et besynderligt uvist blik og en fantastisk ild, der netop af mange fandtes så højlig interessant.

Foråret tilbragte prins Emil dette år i Neapel, hvor han ligeledes spillede en glimrende rolle i de stores saloner og skal have sat mange damehjerter i brand, skønt han selv ingen anden tilbøjelighed syntes at kende, end kærlighed til naturen, kunsten og selskabslivet. Han fór fra fest til fest, fra museum til museum, fra den ene lystrejse i den fortryllende omegn til den anden, fra jagtpartier og væddeløb til teatrene. Han ledsagedes altid af sin privatsekretær, Dr. Ignats, der ofte i fortrolighed forsikrede de afslappede hofmænd, at hans unge, talentfulde prins kun åndede og levede for videnskaberne og naturen, såvel som for heste, hunde og et nydelsesrigt privatlivs ”dolce far niente”¹.

Prins Emils ophold i Neapel indtraf kort før en ny revolutionær vulkan kom til udbrud i denne Vesuvs mærkelige nabostad. Prinsen havde anbefalingsbrev fra en berømt naturrets-docent i Tyskland til en ”principe” og høj militærperson, der gjaldt for en videnskabelig og særdeles åndrig mand. Ved sit første besøg hos denne herre, der en del af foråret havde været på landet, som det hed, blev han modtaget på en så besynderlig hemmelighedsfuld måde, at han straks mærkede, man ville inddrage ham i en eller anden farlig forbindelse eller allerede anså ham for en hemmelig medforbunden mod den bestående tingenes orden i Europa. Den neapolitanske ”principe”, der kun var fyrste af titel, bar generalsuniform og var en høj, anselig mand, med et kraftigt og noget listigt ansigt. Han modtog sin gæst tavs, men højst forbindtligt og førte ham gennem en lang række af værelser til sit allerinderste lønkammer, medens han hastig gennemlæste anbefalingsbrevet. Her først bad han Prins Emil tage plads og bemærkede

¹ Den søde lediggang (italiensk udtryk)

med hviskende stemme, at man måtte være yderst forsigtig – væggene havde øren – man var ikke sikker for sine egne tjenestefolk. Han overøste sin gæst med berømmelser over hans bekendte ædle og højhjertede karakter og frisindede tænke måde – han forbeholdt sig ved nærmere bekendtskab at indvie ham i de planer, der også her knyttede sig til tidsalderens store åndelige udvikling og forenede dens heroer i de fjerneste lande til et skjult, men trofast broderskab.

Prins Emil studsede og svarede i så almindelige svævende udtryk, at generalen kunde udtyde det efter sin mulige forudsætning, uden dog just deri at se nogen bestemt tilnærmelse.

”Deres Højhed er langt mere forsigtig, end jeg ventede” – sagde han – ”dog deri fortænk jeg Dem ingenlunde. Skriver De breve herfra, så glem ikke, at ethvert brev åbnes af vort årvågne politi! – Vi har folk her, som forstår ethvert fremmed sprog – den mindste mistænkelige ytring er livsfarlig. Man har eksempler på, at mistænkte personer pludselig er forsvundne. – Vi har katakomber¹. – Det er en mærkelig tid” – vedblev han – ”De træder her på vulkansk grund – hvert øjeblik kan blomsterdækket åbnes og et luehav strømme frem. Man går med våben på gaderne under de store regnkapper – hver aften kan vi vente en siciliansk vesper²” –

Efter nogle gensidige almindelige høfligheder tog man afsked og lovede at mødes til anden tid – men helst ubemærket – og ikke, som nu, ved høj lys dag. – Generalen rakte sin gæst hånden på en egen måde og kyssede ham på venstre kind.

”Hvad er her på færde?” – spurgte prinsen om aftenen Dr. Ignats, og fortalte ham hvorledes visitten hos generalen var løbet af. – ”Har manden en skrue løs? – anser han mig for en carbonari-chef³ og politisk frimurer?”.

”Sandsynligvis!” – svarede Ignats – ”var kysset på venstre kind brav yderligt, næsten ved øret, så skal det måske betyde broderskab med yderste venstre i det store Verdensråd”. – De lo begge. Ignats dog, som sædvanlig, med hostelyd og med uforandret ansigt.

”Og disse advarsler!” – vedblev prinsen. – ”Jeg har skrevet en del breve til mine venner, men betænkt mig på at sende dem med posten. Ét har jeg dog allerede afsendt i morges; deri har jeg fortalt nogle lystige anekdoter om hoffet her, blandt andet om den kongelige forlystelse at se lejede

¹ Underjordiske gange med gravkamre i væggene

² Navnet på en massakre på Sicilien i 1282 mod Kong Karl 1. af Napoli, som, støttet af paven, havde taget kontrollen over øen i 1266. I vore dage benyttes orden *Vesper* i forbindelse med aften gudstjeneste

³ Carbonari; kulsvier. La Carboneria, italiensk politisk parti, dannet ca. 1810, jf. *Den store danske Encyklopædi*

lazaroner¹ med hænderne på ryggen spise macaroni af et svinetrug. Jeg har nu gået hele eftermiddagen og ventet på at – forsvinde”.

Han lo atter; men Ignats lo ikke med. ”Send kun Deres privatbreve af sted endnu i aften” – sagde han – ”hvis de intet politisk indeholder! – Tilføj kun et par ord på fransk med en lystig spot over de urolige hoveder, som det har moret Dem at mystificere!”.

”Men jeg kender jo ikke en eneste af de herrer”. –

”Har De ikke ved højlys dag gjort visit hos denne general, uagtet jeg frarådede det? – betænk Dem ikke! Nævn ham, men på en vittig måde, som den største nar af dem alle! – I nat vil Deres vittighed more politipræfekten, og i morgen må vi være over grænsen, inden man får det noble indfald at lægge beslag på vore pas. – Sandt at sige – jeg har benyttet Deres fuldmagt her til nogle tilsyneladende underhandlinger med oppositionen”.

”Hvorledes?” – spurgte prinsen og studsede – ”i hvad hensigt?”.

”På skrømt, min prins! – det forstår sig – men ingen forbindelse er aldeles forkastelig i bevægede tider. Når mudderet kommer ovenpå, må man også til nød kunne anbefale sig med dets tidligere bekendtskab. De er aristokrat, min prins!” – vedblev Ignats – ”både af fødsel og princip – det er i sin orden – den karakter må De bevare ved hofferne – dog naturligvis med det lette anstrøg af humor, der klæder Dem så genialt og hos oppositionen kan gælde for ironi. Den, der vil frem med sin tid, må give agt på den tidsstrøm, der går virkelig fremad. Den tid kan ikke være langt borte, da demokratiet indtil videre bryder igennem alle vegne – så gælder det at kunne følge bevægelsen, uden bestemt at have opinionen imod sig – til man med held kan gribe ind i reaktionen. Et énsidigt dynastisk² formål må i det mindste tilsyneladende kunne forbindes med populære tendenser i bevægelsens retning. Som sagt, min prins! jeg har sørget for, at også denne lystrejse kan være gavnlig, når den er glemt – men nu er det tid at rejse”.

Dr. Ignats’ råd blev fulgt. Dagen derefter var de over den neapolitanske grænse.

~~~~~

---

¹ Fattiglemmer; vagabonder

² ∩: Dynasti; række arvelige regenter af samme slægt; fyrstehus (med arvelig regeringsret), jf. ODS

Det var en smuk eftermiddag henimod efteråret, da Prins Emil forlod Rom. Hans landsmænd, som dette år var talrige i den evige stad, var rejst forud til det bekendte gæstgiversted La Storta¹, et par mil fra Rom, hvor et afskedsmåltid var beredt for ham af hans fædrelands gesandt. Prinsen lod ikke vente på sig. Han kom på det bestemte minut, med militær eskorte, med fire raske muler² for sin rejsevogn, ledsaget af sin privatsekretær og et par tjenere. Han blev modtagen med jubel og begejstret hyldest. Hans landsmænd, der for det meste bestod af kunstnere og unge, rejsende videnskabsmænd, var henrevne af hans udmærkede personlige egenskaber. Han syntes at have arvet sin faders begejstring for videnskab og kunst, medens han dog tillige var højst selskabelig og underholdende. Han dømte med smag og ikke uden indsigt om litteraturens og kunstens værker. Han havde flittigt besøgt kunstnernes værksteder og altid på en smuk måde, uden fornem nedladdenhed, vidst at sige enhver noget behageligt. Han havde opmuntret dem med betydelige bestillinger, og man havde altid moret sig prægtigt i hans saloner.

Blandt landsmændene var der tilfældigvis nogle temmelig rå udhalere³, der gerne angav tonen i prinsens jagtselskaber, og som nu også her var de mest højrøstede. Osteriet genlød snart af en bakkantisk larm, der klang barbarisk i italienernes øren. Uagtet det var et afskedsselskab, var munterheden og overgivenheden dog den herskende stemning. Man var kommen sildigt til bords, og der blev tændt lys. Under sang, latter og guitar-musik blev underholdningen stadig lystigere. Nærværelsen af hine udhalere gav snart anledning til en vildhed og råhed, der ellers aldrig fandt sted blandt disse kunstens og videnskabens unge venner, og som prinsen heller ikke syntes at finde smag i. Han var dog for høflig til at afbryde lystigheden og deltog selv i et par skåler, som kun de få kinder rødmede ved, der ikke allerede blussede mere end tilbørligt af de hede vine.

En af prinsens unge landsmænd havde forfattet en afskedssang⁴, i kunstnernes og sine andre venners navn, til den høje hædrede landsmand, men havde af undseelse holdt den tilbage, da tonen i selskabet udartede til vildhed og kynisk smudsighed. En af hans venner fik nu fat på sangen. Han var overstadig lystig og en god sanger. Han fik sangen hastig uddelt blandt

---

¹ Ingemanns historie fra Osteriet La Storta har sine rødder i en selvoplevet *Afskedsfest i Storta (Den 27de April 1819)*, jf. Kristian Nielsen: *Håndbog i B. S. Ingemanns Liv og Forfatterskab*, 2009, bd. I, s. 151, hvori flere af deltagerne er nævnt ved navn og titel

² Muldyr; æsler. Her formentlig = muldyr, da man normalt ikke spændte æsler for en vogn. ”Raske æsler” lyder forkert.

³ Brutale personer; slagsbrødre

⁴ Se tidligere note

gæsterne og slog til lyd på bordet med en orviettoflaske¹, så den sprang. Han svang sig nu tumlende op på bordet, mellem væltede glas og frugtkurve, for at synge. Afskedssangen var digtet i en alvorlig, begejstret ånd og sat til den kraftige, højtidelige tone af en kendt fædrelandssang; men den blev nu lempet efter en overgiven drikkevisetone, som istemtes med jublende bifald. Under den almindelige overgivenhed sang dog snart enhver den på en forskellig tone, og til sidst fik en melodi overvægten, som nogle med latter påstod var spidsrodsdansen, der tilforn brugtes ved eksekutioner.

Sangen indeholdt en oprigtig berømmelse over den ædle prins og hans udmærkede personlighed; han kaldtes en ung ørn, der flyver hen over verden med stedse voksende vinger, for at svinge sig højere og højere mod solen. – ”Det er til sandhedens rene sollys, han stirrer – og indvier sin flugt!” – hed det – ”Vingerne, som bærer ham, er kærlighed og troskab”. – Sangen endtes med et leve for Gervansborg-ørnen, fyrstens og fædrelandets tro ven. – Dette ”Leve” blev således udbrølet af de berusede gæster til den skrækkelige henrettelses-melodi, at det klang dæmonisk og ledsagedes af en overstadig latter.

Prinsen havde skiftet farve, men tvang sig til en latter, der endnu klang lystigere, end nogen af de andres. – Han vaklede, som beruset, og greb sit glas. ”Tak, tak, mine højst fortræffelige landsmænd! for den mesterlige dithyrambe² til min ære! – men nu har jeg fået vivat³ nok!”.

”Lad os nu ende med et pereat⁴ for hver fjende!” – råbte en lallende, beruset stemme.

”Pereat hver fjende! Pereat hver slyngel og forræder!” lød mange skrigende stemmer, og nu var vildheden kommet til det yderste: – under en gruelig piben slog man glas og flasker i stykker – man blæste alle lysene ud og slog tallerkener, fade og frugtkurve ud af de sønderslagne ruder. Under denne larm var prinsen et øjeblik tumlet tilbage på en stol – men hans privatsekretær greb hastig hans hånd og drog ham ud i den friske luft. Et øjeblik efter sad han i sin rejsevogn; på vogntrinet havde han svinget med rejsehuen og takket for den herlige fest, med ønsket om at gense dem alle i det elskede fædreland. Under fakkelblus og ledsaget af skingrende hurraskrig, fór prinsens rejsevogn bort fra La Storta – men selv lå han halvt bevidstløs i vognen ved siden af Dr. Ignats, der rakte hovedet ud af vognen og råbte: ”Fort, i Satans navn! – i galop!” –

¹ ☉: Orvieto - vin. Hentyder til byen af samme navn, skønt vinen regnes for at være toskansk

² ☉: Dithyrambe; lovsang, svulmede festdigt, især til vinens pris; korsang til Dionysos (ifølge græsk litteratur)

³ Hyldestråb; leveråb

⁴ latin : pereat : at blive tilintetgjort, gå til grunde.

Prins Emil havde modtaget sin udvikling i naturfilosofiens og den romantiske poesis blomstertid. Af en forblindet faders dødningehånd havde han modtaget indvielsen til løgnens og urettens rige, hvori han var tvungen til at se den højeste sandhed og ret. I denne tro blev han stadfæstet af egoismens dæmon i hans inderste og den hjerteløse jesuitiske verdenskløgt, der, både med og uden den hellige maske, tillader løgn for sandhedens skyld og æreløs udåd for ærens skyld. Så vist det oprindeligt var en højere og ædlere natur, der i denne karakter gik til grunde – så vist måtte der gives øjeblikke i hans liv, hvori han kunde forekomme sig selv som en politisk Faust¹, der havde forskrevet sig til den onde. Kun en eneste tanke var der, som kunne holde hans hoved oprejst, trods alt had og alle forbandelser, trods de blodstrømme, der siden skreg om hævn til Himlen over ham i hans forrådte og mishandlede fædreland – denne eneste opløftende tanke i hans sjæls inderste var visheden om, at den ret, han havde sat ære, liv og samvittighed på, var sandhed. Kom nogensinde den time, da også denne tanke vaklede eller forlod ham – så måtte den ædlere natur i ham rejse sig, som en frygtelig nemesis², og sønderknuse ham.

~~~~~

Ni og tyve år efter afskedsfesten i La Storta red prins Emil en forårsdag gennem en grænseby i hans fædreland, hvor sproget og folkestammen er blandet. Han hørte sit navn lovprise, som frihedens helt, i det tungemål, som rigtignok hans fader havde talt, men som ikke var hans skønne moders. Han havde ingen heltebedrift udøvet. Efter Dr. Ignats' råd havde han i ni og tyve år med utrættelig udholdenhed og store opofrelser virket hemmelig gennem bladlitteraturen for sit øjemed. Trods sin aristokratiske tænke måde, havde han med kløgtig kunst sat friheds- og nationalitets-fanatisme i nøje forbindelse med sin arveretssag, som han selv anså for fuldkommen ren og utvivlsom. Han havde med en voldsom lidenskabs magt kvalt enhver advarende røst i sit inderste og efterhånden hildet sig i en dialektik, der med dæmonisk overvægt drog ham ind i et stedse tættere og tættere sammenspind af løgn, underfundighed og selvbedrag. Han løftede dog endnu stadig sit hoved med stolt selvfølelse, i den faste tro, at han virkede for

¹ Se tidligere note

² Iflg. græsk mytologi : gudinden for retfærdighed og retfærdig gengældelse = hævn.

en ren og hellig sag. Ethvert middel han greb, til fuldførelsen af den livsbedrift, han ved sin faders dødsseng havde besvoret, var blevet ham retfærdigt og helligt. Det mod, der undertiden syntes at udlyne fra hans mørke øjne, havde ikke ført ham til anden sejr, end over hans egen samvittighed og over hans bedre naturs afsky for underfundige rænker¹. De blodige fægtninger, han, efter sin klogt beregnede plan, kun ved sin nærhed skulde opflamme til, uden bevislig at have draget sværdet mod sin landsherre – havde hidtil været uheldige. Den stad, han nu red igennem, under larmende hyldestråb, havde for få uger siden set ham flygte på en fuldblodshingst, som et jaget vildt. Ved en fremmed magts hjælp havde han nu dog set sine tro landsmænd overvældede, og i spidsen for de fremmede, blodbestænkede skarer drog han, som tilsyneladende sejrherre, gennem staden. De krigere, som mest højrøstet til råbte ham deres hyldest, bar hans fædrelands uniformer, men med et armbind, hvormed de selv havde betegnet sig som ménsvorne². De havde skiftet fyrste og fædreland, inden de endnu havde fået tid og råd til at skifte klæder. Selv bar han en smuk uniformsfrakke af egen fantastisk opfindelse. Synet af hans usle beundrere syntes dog nu at slå ham med skamrødme og hemmelig rædsel. Man så ham ofte på dette triumftog skifte farve. Der var noget vildt feberagtigt i hans blik og miner, ligesom en række uhyggelige drømmebilleder drog ham forbi den ængstede sjæl. Hvad han tænkte på, røbede han ikke med noget ord. Usandsynligt var det ikke, at hans æreløse triumftog her, mellem fanatiske ménedere³ og landsforrædere, måtte forekomme ham som et indtog i løgnens rige. De vilde hyldestråb kunne med føje klinge ham som velkomsthilsner af de fordømte – og de frafaldne soldaters armbind blive til glimrende⁴ slanger for hans feberagtige blik. De selvgjorte faner, der flagrede ud af alle vinduer, måtte vel for den vakte samvittigheds drømmeblik blive til de frafaldne ånders mærker, hvormed han hilstes af jublende dæmoner.

~~~~~

Få dage efter dette indtog i oprørernes by sad prins Emil ved en døendes leje. Det var hans ungdomslærer, hans faders forrige skriftefader og

---

¹ Ondsindet plan; smede rænker = narre andre ved ondsindet, listig adfærd.

² Sammensvorne løgnere

³ Folk, som sværger falsk

⁴ Glimsende

privatsekretær, Dr. Ignats, som i de sidste år havde lidt af epileptiske anfald, med en besynderlig krampelatter, og som nu lå på sit yderste. Hans lange, ubevægelige ansigt var i høj grad udmagret og ligesom forstenet; det stående kolde hånsmil over hans mund var endnu mere fremtrædende – og hans hule, krampagtige hostelatter kom ligesom fra et fremmed væsen i ham, der spottede ham selv og den verden, han nu skulle forlade, uden at forandre nogen mine i hans ansigt.

”Fordølg mig intet!” – sagde prinsen – ”havde min fader fuldstændig læst eller hørt hvad jeg så ham underskrive i hans sidste time?”.

”Dertil havde det været dumt at lade ham få tid – han kunne måske betænkt sig. – Hvert ord var ellers udskrevet af hans sjæl – som hvad jeg siden har udskrevet af Deres – dog, naturligvis – drøm og løgn ligefuldt – som alt andet!”.

”Raser du, menneske! – og hin ed ved min faders lig?” –

”En vakker improviseret prolog – til Deres Højheds levnedsfarce – men i højtragisk stil – som hvad der skal gribe ungdommen” –

”Satanisk! Og hin forskrivning, hin fuldmagt i Rom” – vedblev prinsen og rystede ham ved de magre skuldre – ”hvor er den? – giv mig den tilbage! – sønderriv den, før du opgiver din usalige ånd! – Jeg ved jo ikke engang selv hvad jeg underskrev” –

”Fuldmagten – forskrivningen” – mumlede den døende med en dyb, hul latter – ”den er velforvaret – den ligger i geheime-arkivet – i den store kælder – til terminen” –

”Hvilket arkiv? – hvilken termin?” –

Ignats foretrak læberne til et hånligt svar, som det lod til, men hindredes af den voldsomste latter. Han var bleven sorteblå i ansigtet; der kom intet ord mere over hans læber – latteren havde kvalt ham. Prinsen rystede, som rasende, hans lig og styrtede med et skrig om på gulvet hos den døde.

~~~~~

Vi går nogle skridt frem i tiden og fuldfører billedet, som det viser sig for os i udviklingen af dets indre nødvendighed.

Vi står i en slags forgemak i en stor, anselig bygning og drager forhænget lidt til side fra en dør, der står på klem. Indenfor ser vi et temmelig dunkelt

gemak, som synes os vel bekendt. Ved siden af en løjbænk¹ står der et langt arbejdsbord, opfyldt med bøger i temmelig uorden. Imellem bøgerne står en himmelglobus og et krucifix; der ligger et dødningehoved af gips med frenologiske² mærker og ved siden deraf et virkeligt. Ved kaminen står et lille bord, hvorpå der er hensat nogle medicinflasker; på dette bord forekommer det os, der en gang før har stået kalk og disk til en sygeberettelse – det synes det samme gemak på Gervansborg, hvori den gamle prins Gervan havde draget det sidste suk, efter at han halvt i vildelse med et pennestrøg havde indkastet et helt livs skjulte ærgerrigheds-drømme i sin uskyldige søns sjæl og – vistnok uden at vide det – havde givet det underfundigste hjernesvind af kløgtig løgn et skuffende sandhedsstempel. Dog det er kun en efterligning af hint værelse på Gervansborg. Gennem de høje vinduer, som forneden er tilhullede, ser man høje, vilde fjeldmasser rage frem – man ser en bjergnatur, helt forskellig fra det yndige Gervansborgs sletter. Der er intet Gervansborg til mere. Forræderens villa er sløjftet. Han og hans slægt er landflygtig – godset hjemfaldet til kronen. Det er et bjergslot i et fremmed land, vi ser ind i. På landsherrens bud er alting her indrettet som det ønskes.

På stolen ved det lange arbejdsbord sidder en høj, mager herre, bleg, men kraftigt bygget, indsvøbt i en stor, blå slængkappe, der kun løseligt er sammenhæftet under halsen; det synes tilforn at have været et pragtstykke, der nu tjener til slåbrok. Kappen skjuler både bryst og arme på den høje, blege mand. Hans hår er næsten aldeles gråt og hænger ham langt ned over skuldrene; – han bærer et stort, ligeledes gråsprængt skæg over mund og hage. Den del af hans ansigt, som ikke skjules af skægget, fremviser store, ædle grundformer, men er så gennemfuret af små, fine rynker, at man kunne antage ham for en udlevet olding, når man ikke så kraften i hans ørneblik, fastheden i hans legemsbygning, og sikkerheden i enhver af hans bevægelser. Han rejser sig ofte fra stolen og går op og ned ad gulvet med stærke, næsten trampende skridt. Snart dvæler hans blik på det af papirer og bøger opfyldte bord, snart på de syv portrætter, der pryder værelset. Hvad der giver hans bevægelser noget stivt og besynderligt, er den knejsende stilling han bestandig bibeholder, medens han aldeles ikke bevæger sine arme. Det første portræt i rækken fremstiller en dreng, der puster sæbebobler, med et kækt, åbent ansigt og det gladeste, uskyldigste udtryk. Det samme ansigt er genkendeligt i alle de andre seks portrætter, men med højst forskelligt udtryk

¹ En polstret bænk til at hvile sig på

² ∩: Frenologi; læren om forbindelsen mellem kraniets ydre form og menneskets karakteregenskaber. I vore dage opfattes denne lære som forældet

– det er en og samme person i forskellige aldre, det er umiskendeligt – og det ottende billede af den samme person er manden i den blå kappe, der betragter dem. På fem af billederne bærer han krigersk uniform og i stadig højere værdighedsgrader indtil generalens, stadig prydet med flere ordenstegn, undtagen det sidste, som er i simpel rejsedragt, uden noget udmærkelsestegn. På barneportrættet hviler ofte den blege mands blik. Undertiden standser han foran et spejl, der hænger meget højt, men hælder frem foroven. – Han synes at sammenligne sit ansigt med portrætterne. Det er ligesom han i disse ansigter læser en levnedshistorie, der ikke glæder ham; for det smil er bittert og den latter ikke glædens, hvormed han af og til ledsager sine betragtninger. Det samme bitre ironiske smil ser vi allerede i det tredje billede i rækken tillige med et listigt, underfundigt udtryk, der bestandigt stærkere fremtræder – blandet med en stedse voksende trodsighed og kraft. Han standser ofte ved det store bord og stirrer på det sidste blad af et folioskrift¹. Hver gang han ser på underskriften, nikker han med en rolig, tillidsfuld mine og ligesom med et forklaret martyråsyn – dog kun et øjeblik – snart formørkes hans åsyn – han vender sig bort og mumler: ”Drøm – løgn – som alt andet!”. Det storartede i hans miner opløser sig i de tusind små, fine rynker – det heltmodige martyransigt bliver til en fortvivlet lykkespillers vrængbillede.

Blandt den mængde opslagne bøger, bordet er opfyldt med, findes en stor bunke politiske tidsskrifter, med en mængde indlagte mærker; på dem ser han ofte med et stolt og selvtilfreds blik, der dog snart forvandles til et foragteligt smil, medens de samme ord: ”Drøm – løgn, som alt andet!” – farer ham over de mumlende læber. På samme måde og med en dæmpet hånlatter betragter han en mængde skrifter med opslagne titelblade. Ved siden af disse skrifter ligger en del breve med fyrstelige segl. Udtrykket i hans ansigt bliver stadig mørkere og smerteligere – især når han betragter en stor liste med flere tusinde navne, hvorover der står ”Døde og Sårede”. På gulvet ligger nogle dokumenter, som han ofte med harmfuld mine tramper på; de er forsynede med store segl og mange underskrifter; enkelte ord deri er understregne – dem synes han at læse hver gang han tramper på dem, og man hører ordene: ”æreløs” – ”landsforræder” – ”forbrudt ære, liv, gods!” – Hvad han dog med mest gru og vrede betragter er det virkelige dødningehoved, som ligger ved siden af det frenologiske, hvormed han undertiden synes at sammenligne det. Dette dødningehoved er på en

¹ ☉: Foliant; stort skrift/blad

underlig måde prydet med nogle falmede og sønderrevne ordensbånd. På dets pande er skrevet: ”Dr. Ignats”.

Idet han stirrer på dette hoved, udstøder han et forbitret skrig og gør en bevægelse med tænderne, som et glubende dyr, der vil sønderlide sit bytte, dog uden at røre en hånd. ”Fordømt” – mumler han – ”fordømt, som du!” – men afbryder sig med en hoverende latter: ”Ha – nej, – løgn – løgn som alt andet! – du og dit liv såvel som mit – kun ét er sandt,” – her vender hans blik sig til listen over de døde og sårede – ”eders blod – tusinders blod strømmer over mit hoved”. – Hans miner bliver vildere; han farer med et rasende hyl med hovedet mod væggen; men væggen skader ham ikke – den er udstoppet med bomuld under sit klædesbetræk. Ved den voldsomme bevægelse falder den store kappe af hans skuldre; han rører ingen hånd for at tage den op – hans arme er sammenbundne på hans ryg i de lange ærmer af en – spændetrøje.

~~~~~

Kun ét blik endnu til hint fjerne, enlige bjergslot, hvor på landsherrens befaling en fremmed, syg herre i mange år bliver plejet. Ingen kender hans navn. Ingen besøger ham, undtagen en gammel tjener og lægen, som siges at føje ham i alt og indrette alting i huset efter hans ønsker. For kort tid siden har man sagt ham helbredet for en skrækkelig sygdom, hvis natur dog er holdt hemmelig. I de sidste dage har man set stedets katolske præst gå ind og ud på slottet, og sidste gang med den hellige monstrans¹ i hånden. Et ligtog kommer derfra, dog ingen sørgeskare. Den prægtige ligkiste ledsages kun af lægen og den gamle, fremmede tjener, hvis sprog ingen her forstår. Han går stille efter sin herres kiste, og hans læber bevæger sig lydløst. Han bærer et sort trækors, som han vil opstille ved graven; intet navn står derpå; men i det samme fremmede sprog, som tjeneren taler, står der de ord: ”Retfærdige Gud! Hvo tør sætte grænser for din barmhjertighed!”.

~~~~~

¹ Til opbevaring af relikvier, ofte af guld eller sølv